

Säker arbetsmiljö

Projekt Säkert lantbruk
2020-2024

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Säkert Lantbruk

VÄXA

Innehåll

Säker arbetsmiljö.....	3
Allmänt om säkerhet	3
Arbetsgivarens skyldighet	4
Djurhantering	5
Växtskyddsmedel.....	6
Foderlagring och foderhantering	7
Trafik på gården	8

Säker arbetsmiljö

Den här skriften har tagits fram i Växas projekt Säkert lantbruk. Syftet med projektet var att lyfta och sprida den kunskap som redan finns inom området arbetsmiljö i lantbruket samt att komplettera med informativt och lättförståeligt material inom de områden där det saknas information. Det finns ett stort behov av att nå ut med sådan kunskap för öka riskmedvetenheten hos alla som arbetar inom lantbruket och på så vis minska förekomsten av olyckor på gård.

Nedan följer en sammanställning av några av de mest riskfyllda arbetena och upplysningar om var mer information finns att hämta gällande de aktuella delarna. På Växas hemsida finns det material som tagits fram i projektet, filmer, poddar checklistor och affischer: [Säker arbetsmiljö | Växa \(vxa.se\)](#)

De psykiska aspekterna är en viktig del av arbetsmiljön, men i Växas projekt Säkert lantbruk har vi valt att fokusera på den fysiska arbetsmiljön. I projektet gjordes en inventering av befintligt material och inom vilka områden material och information saknas. Inventeringen ledde till att vi valde att fokusera på följande områden gällande arbetsmiljö:

- Arbetsgivarens skyldigheter
- Djurhantering
- Växtskyddsmedel
- Foderlagring och foderhantering
- Trafik på gården

Allmänt om säkerhet

Arbetet på lantbruk är riskfyllt, och det är en av de arbetsplatser som har högst antal dödsolyckor per år. Som företagare med anställda har du ansvar för att säkerställa din och dina anställdas säkerhet. Medvetenhet, bra arbetsätt och rutiner bidrar till minskad olycksrisk.

Vanliga olyckor på lantbruk

Inom jordbruket är arbete med djur och maskiner särskilt riskfyllda. Även arbete med gödselbrunnar är enligt arbetsmiljöverket ett av de mest riskfyllda arbetena, och inom flera arbetsområden på en gård är fallrisken stor. Genom att ändra arbetsätt och rutiner på gården kan olycksrisken minska!

Ge dig själv 5 sekunder

Många av de som råkat ut för olyckor i arbetet har varit medvetna om att de faktiskt utsatt sig för fara, men stress och långa arbetsdagar kan leda till att man glömmer bort sig eller helt enkelt väljer att chansa. Genom att stanna upp och ge sig själv några sekunder kan förhastade och eventuellt riskfyllda beslut förhindras. På Växas hemsida kan du hitta affischer som påminner om vikten av att stanna upp och tänka till en extra gång. [Växa - Säker arbetsmiljö \(vxa.se\)](#)

Samlad information om allmän säkerhet på lantbruk

Det finns flera aktörer som arbetar med arbetsmiljö, med enbart arbetsmiljö och säkerhet på lantbruk och skogsbruk eller generellt med arbetsmiljö och säkerhet. På Prevents hemsida har man förutom eget material till exempel samlat flertalet filmer, broschyrer med mera även från andra aktörer.

Vill du lära dig mer om att arbeta säkert på lantbruk?

Här kan du hitta mer information:

[Är du säker? \(prevent.se\)](http://prevent.se)

[Arbetsmiljö - Lantbrukarnas Riksförbund \(lrf.se\)](http://lrf.se)

[Jordbruk - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](http://av.se)

[Säker arbetsmiljö Sverige - \(sakerarbetsmiljo.se\)](http://sakerarbetsmiljo.se)

[Arbetsmiljöupplysningen \(arbetsmiljoupplysningen.se\)](http://arbetsmiljoupplysningen.se)

[Projekt | RISE](#)

[Broschyrer om hälsa och säkerhet i arbetet-Finland](#)

[För säkerhets skull - YouTube \(LRF\)](#)

Arbetsgivarens skyldigheter

Som arbetsgivare på ett lantbruk är det många saker att hålla reda på för att du och dina anställda ska arbeta säkert.

Det är du som arbetsgivare som är högst ansvarig för att arbetsmiljön är bra och att du och dina anställda kan jobba säkert. Det innebär bland annat att ha framförhållning, rutiner och ordning och reda så att olyckor kan förhindras.

I checklistan nedan finns guidning i vad du är skyldig att ha koll på som arbetsgivare, när det gäller ditt ansvar för arbetsmiljön.

[Checklista- Arbetsgivarens ansvar för miljöarbete](#)

Alla arbetsgivare ska jobba med ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Det är arbetsgivarens ansvar att arbeta för en bra arbetsmiljö och för att ingen ska behöva bli sjuk, skada sig eller omkomma på grund av jobbet. Med hjälp av ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska arbetsgivaren tillsammans med skyddsombud och övriga arbetstagare bland annat undersöka arbetsmiljön, bedöma risker, åtgärda det som behöver åtgärdas och följa upp att åtgärder har gett avsedd effekt.

Var uppmärksam på riskerna

Se till att dina anställda är uppmärksammade på när riskfyllt arbete pågår, till exempel arbete med utgödslingen, utfodringsystem etcetera. Det är tyvärr alldeles för vanligt att maskiner och utrustning startas under tiden någon annan är där för att reparera eller ta bort något som fastnat. Genom att ha en skylt att hänga upp för att uppmärksamma andra på att någon arbetar med maskinen eller utrustningen kan många olyckor förhindras.

Ska du eller dina anställda arbeta ensam är det extra viktigt att tänka till lite extra kring säkerheten. Vissa arbetsuppgifter är inte lämpliga att utföra ensam överhuvudtaget. Många gånger är det bra att meddela någon annan om vad du ska göra och när du planerar vara tillbaka.

Skyltar och affischer finns här: [Växa - Säker arbetsmiljö](#)

Om något ändå händer

Det är viktigt att du och dina anställda vet hur ni ska agera vid händelse av olycka eller sjukdom. Vad man ska göra och vem man ska kontakta. Vi har därför tagit fram en affisch med kontaktinformation, se länk i avsnittet ovan.

Podd- Arbetsmiljöarbete och positiva effekter på verksamheten

I den här podden får du tips och råd om hur du kan arbeta med arbetsmiljöfrågor på lantbruk och hur det kan ge positiva effekter på hela verksamheten. [Podd arbetsmiljöarbete](#)

Vill du lära dig mer om säkerhet och arbetsgivarens skyldighet?

Här kan du hitta mer information:

[Prevent \(prevent.se\)](#)

[Säker arbetsmiljö Sverige \(sakerarbetsmiljo.se\)](#)

[LRF Arbetsmiljö](#)

[Arbetsmiljöverket Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

Djurhantering

Arbete med djur är en av de största riskerna vid arbete inom lantbruket. Varje år skadas eller omkommer hundratals personer i olyckor som kan härledas till djurhantering. Det är därför viktigt att det finns rutiner och ett genomtänkt arbetssätt för att minimera riskerna vid arbete med djur. Det är till exempel en bra rutin att alltid informera nästa person som ska hantera djuren om djur som betett sig konstigt. För att kunna arbeta säkert med djuren är det viktigt att du betar dig och agerar på rätt sätt gentemot djuren, men minst lika viktigt är stallets utformning och inredning.

- Se till att alltid ha en reträttväg.
- Se till att djur som ska hanteras kan skiljas ifrån gruppen.
- Se till att ett djur som ska behandlas kan fixeras.

Reträttvägar

Ha koll på gångar för personal och var du kan sätta dig i säkerhet. Inredning och grindar ska vara klätternvänliga, med liggande rör. Då kan du snabbt komma upp en bit ifrån marken och försvinna ur djurets synfält, vilket gör att en eventuell attack kan avvärjas. På betet behöver det också finnas en plan för att snabbt komma i säkerhet, här kan exempelvis traktorn användas som skydd.

Skilja ut och fixera djur

Att skilja ut och fixera djur som ska behandlas eller hanteras på annat sätt, är både säkrare och sparar tid. Arbetsmiljöreglerna säger dessutom att de djur som ska behandlas, till exempel av veterinär, ska kunna skiljas ut och fixeras. Om alla djur i gruppen inte kan fixeras samtidigt i låsgrindarna - tänk på att stänga undan övriga lösgående djur under hanteringen.

Ju mindre stress för djuren, desto säkrare för människorna

Med god kunskap om djurens beteende kan du använda ditt kroppsspråk och din position i förhållande till djuren för att skapa en lugn situation vid flytt och hantering av djur. Det är extra viktigt vid hantering av nykalvade kor och tjuvar. På Växas hemsida finns filmer som visar en metod för att arbeta lugnt och säkert med djuren. [Djurhantering | Växa \(vxa.se\)](#) Genom att arbeta metodiskt och ge djuren den tid de behöver i olika situationer blir det mindre stress för djuren och säkrare för människorna.

Podd -Säker djurhantering

I den här podden får du veta mer om hur stall och djurmiljö kan anpassas för att minska riskerna i hantering av djuren. Veterinär, djurvälståndsexpert och byggrådgivare på Växa diskuterar exempel och lämpliga åtgärder. [Podd Säker djurhantering](#)

Vill du lära dig mer om säker djurhantering?

Här kan du hitta mer information:

[Djurhantering | Växa \(vxa.se\)](#)

[Arbeta säkert med djur \(av.se\)](#)

[Faktablad-Säkerhantering av nötkreatur.pdf](#)

[Djurhanteringsboken \(slu.se\)](#)

[Att arbeta med nötkreatur \(prevent.se\)](#)

[För säkerhets skull: Nötkreatur - YouTube](#)

[Examensarbete- Säkert arbete med lösgående nötkreatur](#)

[Djurvänlig hantering av nötkreatur - YouTube](#)

[Lugn och stressfri för säker djurhantering - Agria Djurförsäkring](#)

Växtskyddsmedel

Med rätt förutsättningar går det att undvika olyckor i samband med hantering av växtskyddsmedel, olyckor som annars kan leda till allvarliga hälsoproblem. En trolig orsak till att det är lätt att slarva med säkerheten i samband med hantering av växtskyddsmedel är att många av hälsoproblemen efter en olycka kommer först långt senare. Det blir ingen tydlig koppling mellan konsekvenserna av en eventuell olycka.

Hantering av växtskyddsmedel

Att hantera växtskyddsmedel är en risk och det är mycket viktigt att man hanterar medlet och skyddar sig på rätt sätt för att minska risken för allvarliga hälsoproblem. Vid all hantering av växtskyddsmedel ska grundutrustning användas, se nedan. I vissa fall är behovet av ytterligare skydd nödvändigt. Mer information om det finns till exempel hos Säkert Växtskydd och Arbetsmiljöverket.

Grundutrustning

- handskar av nitril
- bomullsvantar
- visir
- huvudbonad
- skyddsförkläde
- gummistövlar
- andningsskydd, när det behövs

Grundutrustningen finns att köpa hos [VäxShop \(vxashop.se\)](#)

Här finns en checklista, för att vara säker vid hantering av växtskyddsmedel: [Checklista- Säker vid hantering av växtskyddsmedel](#) och på Växas hemsida finns även en affisch att sätta upp som extra påminnelse om att hantera växtskyddsmedel på rätt sätt. [Växa - Säker arbetsmiljö](#)

Foderlagring och foderhantering

Många delar i hantering och lagring av foder innebär att riskfyllda situationer kan uppstå. Fall- och klämskador är exempel på skador som är särskilt vanliga.

Tornsilo och silo

Att lagra sitt ensilage i tornsilo kan vara ett smidigt alternativ och är ofta mindre arbetsintensivt än andra lagringssystem. Att arbeta i tornsilon är förenat med ett antal risker.

En vanlig olycksorsak i tornsilos är maskinhanteringen. Det är därför viktigt med säkerhetsutrustning som bryter och låser elen så att silon inte kan starta upp när någon är där inne. Det är heller inte ovanligt att personer kvävs eller blir medvetslösa av syrebrist på grund av de gaser som bildas under ensileringsprocessen i tornsilon. Ventilera tornsilon och mät syrgashalten med syrgasmätare innan du går ner i silon.

För att göra arbetet i och kring tornsilos säkrare har vi tagit fram en checklista med punkter att ha koll på samt en affisch som påminner dig om de viktigaste punkterna innan du påbörjar arbetet i tornsilon.

[Checklista-Säker hantering med tornsilo](#) [Växa - Säker arbetsmiljö](#)

Foderhantering

Fodrets väg från lager till foderbord innebär ofta en lång kedja av moment. Många gånger innefattar dessa inblandning av mekaniska redskap och hjälpmedel som till exempel matarbord, foderblandare och mixer, bandfoderfordelare och mekaniska vagnar. För att arbeta säkert med foderblandare eller fodermixer under olika situationer har vi tagit fram en checklista:

[Checklista-Säker foderhantering med stationer mixer](#)

Olyckor med storbalar

Att hantera storbalar innebär flera riskfulla arbetsmoment som lastning, transport samt stapling och hantering i samband med utfodring. Balar är dessutom en fara om de är staplade fel, både för de som arbetar på gården och för barn som gärna leker kring balarna och klättrar på dem.

Tänk på att ju högre du vill stapla dina balar, desto viktigare blir det att maskinerna du använder är lämpliga för arbetet så att maskinen klarar att lyfta balarna på ett säkert sätt.

Eftersom arbetet med lossning och stapling av balar innebär mycket körning fram och tillbaka är det lämpligt att spärra av eller markera ut området där arbetet sker. På så vis kan man minska risken för att någon blir påkörd.

Vill du lära dig mer om säker foderlagring och foderhantering?

Här kan du hitta mer information:

[Arbeta i slutna utrymmen](#)

[ATL- Så arbetar du säkert i en silo](#)

[JTI-Slutrapport Förbättrad arbetsmiljö i silo](#)

[Olyckor med storbalar - Säker arbetsmiljö Sverige \(sakerarbetsmiljo.se\)](#)

[Faktablad-Lastning o transport av storbalar.pdf](#)

Trafik på gården

Maskiner och trafik på gården

På våra lantbruk är det ofta flera maskiner och traktorer i rörelse, ofta med hög hastighet, under många av dygnets timmar. Det ställer höga krav på säkerheten, inte minst eftersom där ofta vistas barn och andra vuxna än anställda på gården.

Vid om- till eller nybyggnation, ha med i planeringen att det ska vara säkert att köra med traktorer och maskiner på gården. Placera byggnader och annat så att förutsättningar för god sikt finns. Håll stora avstånd och undvik att skymma sikten med exempelvis buskage. Genom att hålla stora avstånd mellan bostadshus och ekonomibygnader minskar risken att privatpersoner uppehåller sig där gårdens maskiner ofta kör.

Gården, en plats för alla?

En gård är inte bara en arbetsplats, den är även en plats för de som bor där. Inom ett gårdscentrum kan det dessutom finnas anslutande vägar som leder till exempelvis andra boenden, gångstråk eller naturupplevelser. Stora maskiner i rörelse innebär en risk för övrig trafik och de som av någon anledning rör sig till fots på och i anslutning till gården. Det är därför viktigt att både den som kör och den som uppehåller sig kring gården är försiktiga och uppmärksamma på varandra.

Gör allmänheten uppmärksam på att gården är en arbetsplats, där livsmedelsproduktion pågår och där det rör sig stora maskiner. Här hittar du affischer som bidrar till att höja uppmärksamheten på trafiken på gården: [Växa - Säker arbetsmiljö](#)

Vill du lära dig mer om säkerhet med maskiner och trafik på gården?

Här kan du hitta mer information:

[Jordbruk och skogsbruk - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

[Maskiner och arbetsutrustning - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

[Säkrare arbete med lantbruksmaskiner- Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

[För säkerhets skull: Maskiner - YouTube](#)